Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEJ ADVOKÁTKY
ELEANOR SHARPSTON
prednesené 24. septembra 2014[1]

Vec C-359/13

B. Martens
proti
Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

[návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Centrale Raad van Beroep (Holandsko)]

„Financovanie vysokoškolského štúdia na zámorských územiach — Podmienka bydliska — Pravidlo ‚troch zo šiestich rokov' — Bývalý cezhraničný pracovník"

1. Návrh na začatie prejudiciálneho konania v prejednávanej veci sa opäť týka splnenia podmienok na získanie financovania poskytnutého Holandskom na vysokoškolské štúdium mimo samotného Holandska – čomu sa hovorí *meeneembare studie financiering* (ďalej len „MNSF" alebo „prenosné financovanie štúdia"). Vo svojom rozsudku vo veci Komisia/Holandsko, C-542/09[2], Súdny dvor rozhodol, že holandské pravidlo, podľa ktorého musí každý žiadateľ o takéto financovanie, okrem toho, že musí spĺňať podmienky na financovanie štúdia v Holandsku, legálne bývať v Holandsku počas najmenej troch z posledných šiestich rokov pred zápisom (ďalej len pravidlo „troch zo šiestich rokov"), je v rozpore s článkom 45 ZFEÚ a článkom 7 ods. 2 nariadenia Rady (EHS) č. 1612/68[3], pretože je nepriamo diskriminačné.

2. Pravidlo troch zo šiestich rokov však bolo uplatnené v prípade B. Martensovej, holandskej štátnej príslušníčky s bydliskom v Belgicku po takmer celú dobu jej školskej dochádzky, ktorá požiadala holandské orgány o prenosné financovanie štúdia na účely vysokoškolského štúdia na ostrove Curaçao. Jej otec (tiež holandský štátny príslušník s bydliskom v Belgicku) pracoval na čiastočný úväzok v Holandsku istý čas; a B. Martensovej bolo počas tejto doby priznané MNSF na vysokoškolské štúdium. Financovanie štúdia jej však bolo po zvyšok štúdia odmietnuté, keď jej otec prestal byť cezhraničným pracovníkom, pretože sa na jej prípad uplatnilo pravidlo troch zo šiestich rokov, ktoré nespĺňala.

1 — Jazyk prednesu: angličtina.

2 — EU:C:2012:346.

3 — Nariadenie z 15. októbra 1968 o slobode pohybu pracovníkov v rámci spoločenstva (Ú. v. ES L 257, s. 2; Mim. vyd. 05/001, s. 15). Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 492/2011 z 5. apríla 2011 o slobode pohybu pracovníkov v rámci Únie (Ú. v. EÚ L 141, s. 1) zrušilo nariadenie č. 1612/68 s účinnosťou od 16. júna 2011 (a teda po relevantných skutočnostiach, ktoré sú predmetom prejednávanej veci). V každom prípade zostali znenia článku 7 ods. 2 a článku 12 nariadenia č. 1612/68 v nariadení č. 492/2011 rovnaké, a preto odkazujem na obe ustanovenia v prítomnom čase.

3. Centrale Raad van Beroep (Holandsko) (Ústredný odvolací súd) (ďalej len „vnútroštátny súd“) sa v podstate pýta, či a) právo na voľný pohyb pracovníkov, alebo b) práva občana Európskej únie (ďalej len „EÚ“) bránia Holandsku v uplatňovaní pravidla troch zo šiestich rokov v takomto prípade. Konkrétne sa pýta, či sa môže pán Martens voči Holandsku dovolávať práv odvodených z práva na voľný pohyb pracovníkov po tom, čo prestal byť cezhraničným pracovníkom v tomto členskom štáte. Ak nemôže, vnútroštátny súd žiada o usmernenie, či sa môže B. Martens dovolávať svojich vlastných práv ako občan EÚ.

Právo EÚ

Zmluva o fungovaní Európskej únie

4. Článok 20 ods. 1 ZFEÚ ustanovuje občianstvo EÚ. Podľa článku 20 ods. 2 občania EÚ „požívajú práva a podliehajú povinnostiam ustanoveným v zmluvách“. Článok 20 ods. 2 písm. a) konkrétne priznáva občanom EÚ „právo na slobodný pohyb a pobyt na území členských štátov“. Článok 21 toto právo potvrdzuje a dodáva, že „podlieha obmedzeniam a podmienkam ustanoveným v zmluvách a v opatreniach prijatých na ich vykonanie“.

5. Článok 45 ZFEÚ stanovuje:

„1. Zabezpečí sa voľný pohyb pracovníkov v rámci Únie.

2. Voľný pohyb pracovníkov zahŕňa zrušenie akejkoľvek diskriminácie pracovníkov členských štátov na základe štátnej príslušnosti, pokiaľ ide o zamestnanie, odmenu za prácu a ostatné pracovné podmienky.

…“

6. Zatiaľ čo článok 52 ods. 1 ZEÚ stanovuje, že Zmluvy sa okrem iného vzťahujú na „Holandské kráľovstvo“, ktorého súčasťou je ostrov Curaçao,[4] článok 52 ods. 2 ZEÚ odkazuje na článok 355 ZFEÚ, pokiaľ ide o definíciu územnej pôsobnosti Zmlúv. V súlade s článkom 355 ods. 2 ZFEÚ sa na zámorské krajiny a územia (ďalej len „ZKÚ“) uvedené v zozname v prílohe II danej Zmluvy[5] vzťahujú osobitné dojednania pre pridruženie stanovené v štvrtej časti ZFEÚ. Zoznam v prílohe II obsahuje Holandské Antily, ktoré zahŕňajú ostrov Curaçao. Tieto krajiny a územia sú opísané v článku 198 ods. 1 ZFEÚ (prvé ustanovenie štvrtej časti) ako „neeurópske krajiny a územia, ktoré majú osobitné vzťahy s Dánskom, Francúzskom, Holandskom a Spojeným kráľovstvom“, vo vzťahu ku ktorým členské štáty „súhlasia, aby sa k Únii pridružili“.

7. Štvrtá časť ZFEÚ sa týka „Pridruženi[a] zámorských krajín a území“. Článok 202 ZFEÚ stanovuje, že „výhradou ustanovení týkajúcich sa verejného zdravia, verejnej bezpečnosti alebo verejného poriadku voľný pohyb pracovníkov v rámci členských štátov z krajín a území a pracovníkov z členských štátov v krajinách a územiach sa spravuje právnymi aktmi prijatými v súlade s článkom 203“.[6]

4 — Pozri § 1 Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden (bod 14 týchto návrhov).

5 — Príloha II, Zámorské krajiny a územia, na ktoré sa vzťahujú ustanovenia štvrtej časti Zmluvy o fungovaní Európskej únie (Ú. v. EÚ C 326, s. 336).

6 — Právna úprava prijatá podľa článku 203 ZFEÚ neposkytuje usmernenie, či sa môže pán Martens a jeho dcéra dovolávať práva EÚ v prejednávanej veci.

Nariadenie č. 1612/68

8. Nariadenie č. 1612/68 zakotvuje doplňujúce pravidlá s cieľom zabezpečiť právo štátnych príslušníkov jedného členského štátu pracovať v inom členskom štáte, a tým vykonáva ustanovenia Zmluvy o voľnom pohybe pracovníkov. Prvé odôvodnenie tohto nariadenia opisuje celkový cieľ tohto nariadenia, ktorým je „odstránenie akejkoľvek diskriminácie založenej na štátnej príslušnosti medzi pracovníkmi členských štátov, pokiaľ ide o zamestnávanie, odmeňovanie a ostatné pracovné podmienky, ako aj práva týchto pracovníkov voľne sa pohybovať v rámci [Únie] za účelom výkonu zamestnania s výhradou akýchkoľvek obmedzení opodstatnených z dôvodov verejnej politiky, verejnej bezpečnosti alebo verejného zdravia“.

9. Tretie a štvrté odôvodnenie stanovujú, že „sloboda pohybu je základným právom pracovníkov a ich rodín“ a že toto právo musia požívať „stáli pracovníci, sezónni pracovníci, cezhraniční pracovníci a tí, ktorí vykonávajú činnosť za účelom poskytovania služieb“.

10. Podľa piateho odôvodnenia výkon tohto základného práva, „ak sa má uplatňovať objektívne, slobodne a dôstojne, si vyžaduje, aby sa skutočne aj právne zabezpečila rovnosť zaobchádzania vo všetkých otázkach súvisiacich so samotným výkonom zamestnania a v možnosti prístupu k ubytovaniu a tiež odstránili prekážky mobility pracovníkov, najmä pokiaľ ide o právo pracovníka, aby ho sprevádzala jeho rodina, a o podmienky integrácie tejto rodiny v hostiteľskej krajine“.

11. Článok 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68 stanovuje, že pracovník, ktorý je štátnym príslušníkom členského štátu na území iných členských štátov, „požíva rovnaké sociálne a daňové výhody ako vlastní pracovníci“.

12. Článok 12 nariadenia č. 1612/68 znie:

„Deti štátneho príslušníka členského štátu, ktorý je alebo bol zamestnaný na území iného členského štátu, sa prijímajú na všeobecnovzdelávacie, učňovské a odborné štúdium v tomto štáte za rovnakých podmienok ako štátni príslušníci tohto štátu, ak tieto deti majú bydlisko na jeho území.

…“

Smernica 2004/38

13. Článok 24 smernice 2004/38/ES[7] stanovuje:

„1. S výhradou takých osobitných ustanovení, ako sú výslovne uvedené v zmluve a v sekundárnom práve, všetci občania Únie, ktorí sa na základe tejto smernice zdržiavajú na území hostiteľského členského štátu, využívajú rovnosť zaobchádzania ako so štátnymi príslušníkmi tohto členského štátu v rámci pôsobnosti zmluvy. Výhoda tohto práva sa rozširuje na rodinných príslušníkov, ktorí nie sú štátnymi príslušníkmi členského štátu a ktorí majú právo pobytu alebo právo trvalého pobytu.

2. Ako výnimka z odseku 1 hostiteľský členský štát nie je povinný… pred nadobudnutím práva trvalého pobytu udeliť pomoc vo forme príspevku na výživu počas štúdia, vrátane odborného vzdelávania, pozostávajúcu zo študentských štipendií alebo študentských pôžičiek osobám iným, ako sú pracovníci, samostatne zárobkovo činné osoby, osoby, ktoré si zachovávajú takýto štatút a ich rodinní príslušníci.“

7 — Smernica Európskeho parlamentu a Rady z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov, ktorá mení a dopĺňa nariadenie (EHS) 1612/68 a ruší smernice 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS (Ú. v. EÚ L 158, s. 77; Mim. vyd. 05/005, s. 46).

Holandské právo

Charta Holandského kráľovstva

14. Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden (ďalej len „Charta Holandského kráľovstva“), v znení neskorších predpisov z roku 2010, stanovuje, že Holandské kráľovstvo tvorí Holandsko, Aruba, Curaçao a Saint Maarten.[8] Holandsko a ďalšie subjekty, ktoré sú súčasťou Holandského kráľovstva, majú spoločnú štátnu príslušnosť, hlavu štátu, zahraničnú politiku a obranu. Oblasti, akými sú vzdelávanie a financovanie štúdia, však zostávajú autonómne s možnosťou spolupráce.

Zákon o financovaní štúdia

15. Wet studiefinanciering (zákon o financovaní štúdia; ďalej len „Wsf z roku 2000“) vymedzuje podmienky financovania štúdia v Holandsku a v zahraničí. Financovanie vysokoškolského štúdia v Holandsku je určené pre študentov vo veku od 18 do 29 rokov, ktorí študujú v stanovených alebo akreditovaných vzdelávacích inštitúciách a spĺňajú podmienku štátnej príslušnosti. Podmienku štátnej príslušnosti definuje § 2 ods. 2. Medzi osoby, ktoré majú nárok na financovanie, patria holandskí štátni príslušníci a osoby, ktoré síce nie sú holandskými štátnymi príslušníkmi, ale s ktorými sa, pokiaľ ide o oblasť financovania štúdia, zaobchádza ako s holandskými štátnymi príslušníkmi na základe zmluvy alebo rozhodnutia medzinárodnej organizácie.

16. Občania EÚ, ktorí sú v Holandsku hospodársky činní, a ich rodinní príslušníci nemusia mať bydlisko v Holandsku, aby mali nárok na tento druh financovania. Táto kategória osôb teda zahŕňa cezhraničných pracovníkov,[9] ktorí pracujú v Holandsku, ale bývajú inde, a ich rodinných príslušníkov. Naopak, občania EÚ, ktorí v Holandsku nie sú hospodársky činní, majú nárok na financovanie štúdia až po piatich rokoch legálneho pobytu v Holandsku.

17. Podľa § 2.13 ods. 1 písm. d) Wsf z roku 2000 na financovanie štúdia nemá od 1. septembra 2007 nárok študent, ktorý v príslušnom období financovania štúdia uplatnil nárok na podporu nákladov spojených s prístupom k vzdelaniu alebo na živobytie, ktorú poskytuje orgán iného štátu ako Holandska príslušný poskytovať túto podporu.

18. Podľa § 2.14 ods. 2 písm. c) Wsf z roku 2000 musia študenti (bez ohľadu na ich štátnu príslušnosť), ktorí sa uchádzajú o prenosné financovanie štúdia, spĺňať, okrem podmienky na získanie financovania vysokoškolského vzdelania v Holandsku, aj pravidlo troch zo šiestich rokov. Toto ustanovenie sa vzťahuje len na študentov, ktorí sa na vysokoškolské štúdium v inštitúcii mimo Holandska zapísali po 31. auguste 2007.

19. Podľa § 3.21 druhého odseku Wsf z roku 2000 sa financovanie štúdia neposkytne na obdobie štúdia, ktoré predchádza podaniu žiadosti o financovanie. Platia však niektoré prechodné opatrenia. Preto napríklad § 12.1ba stanovuje, že: „Ustanovenia… v znení platnom k 31. augustu 2007 zostávajú uplatniteľné na študenta, ktorý pred 1. septembrom 2007 čerpal financovanie štúdia na účely vysokoškolského vzdelávania mimo Holandska, ak financovanie štúdia čerpá nepretržite.“

8 — Ostatné časti Holandských Antíl uvedené v prílohe II ZFEÚ (konkrétne Bonaire, Saint Eustatius a Saba) sa zdajú mať trocha odlišné postavenie podľa Charty.

9 — Uvedené kategória je širšia ako kategória prihraničných pracovníkov. Prihraniční pracovníci pracujú v jednom členskom štáte a bývajú v pohraničnej oblasti susedného členského štátu. Naopak, kategória cezhraničných pracovníkov sa vzťahuje aj na tých pracovníkov, ktorí pracujú v jednom členskom štáte a bývajú v inom členskom štáte, ale nielen v pohraničnej oblasti susedného členského štátu. Pozri tiež napríklad rozsudok z 12. marca 2014, S. a G. (C-457/12, EU:C:2014:136, body 38 a 39).

20. Podľa § 11.5 Wsf z roku 2000 môže Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (minister školstva, kultúry a vedy; ďalej len „minister“) upustiť od uplatnenia pravidla troch zo šiestich rokov, pokiaľ by jeho uplatnenie mohlo vzhľadom na záujmy, ktoré má Wsf z roku 2000 chrániť, viesť k zjavnému prípadu závažnej nespravodlivosti (tzv. doložka o odstránení tvrdosti zákona).

21. Pred 1. januárom 2014 sa pravidlo troch zo šiestich rokov nevzťahovalo na študentov (bez ohľadu na ich štátnu príslušnosť), ktorí požiadali o MNSF s cieľom získať vysokoškolské vzdelanie v „pohraničných oblastiach“ Holandska [10].

22. Podľa vnútroštátneho súdu pozostáva MNSF zo základného štipendia, ktorého výška závisí od toho, či študent býva doma (t. j. na adrese jedného alebo oboch svojich rodičov), alebo či býva samostatne; z príspevku na cestovné náklady (tzv. OV vergoeding); z doplnkovej pôžičky do určitej maximálnej sumy; doplnkového štipendia, ktorého výška závisí od príjmu rodičov; a pôžičky na školné, ktorej výška je v zásade obmedzená maximálnou výškou školného, ktoré môžu holandské vzdelávacie inštitúcie požadovať za porovnateľné štúdium.

Skutkový stav, konanie a prejudiciálne otázky

23. B. Martens sa narodila 2. októbra 1987 v Holandsku. Žila tam, kým sa v júni 1993 (keď mala takmer šesť rokov) nepresťahovala so svojimi rodičmi (ktorí majú taktiež holandskú štátnu príslušnosť) do Belgicka, kde bola vychovaná a dokončila školskú dochádzku. Jej otec pracoval a naďalej pracuje v Belgicku. Od 1. októbra 2006 do 31. októbra 2008 však pracoval na čiastočný úväzok v Holandsku. Z návrhu na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že po októbri 2008 nehľadal zamestnanie v Holandsku a nebol k dispozícii na holandskom trhu práce. Bol však zamestnaný na plný úväzok v Belgicku.

24. Dňa 15. augusta 2006 sa B. Martens zapísala na bakalárske štúdium na Univerzite v Holandských Antilách na ostrove Curaçao v akademickom roku 2006/2007. Počas jej tamojšieho štúdia jej rodičia poskytovali značnú finančnú podporu (na životné náklady a náklady na vzdelávanie) a v Belgicku poberali na ich dcéru prídavky na dieťa. Vnútroštátny súd vysvetlil, že prídavok na dieťa je odlišný od štipendia pre plnoletých študentov a že Flámske spoločenstvo spravidla neschvaľuje toto štipendium na vzdelávanie alebo odbornú prípravu na vzdelávacích inštitúciách mimo tzv. Európskeho priestoru vysokoškolského vzdelávania.

25. B. Martens požiadala 24. júna 2008 holandské orgány o financovanie štúdia (v podobe základného štipendia a príspevku na cestovné náklady). Vyhlásila, že iná krajina jej neposkytuje financovanie štúdia a že v priebehu šiestich rokov pred svojím zápisom na Univerzitu v Holandských Antilách (t. j. od 2000 do 2006) bývala v Holandsku najmenej počas troch rokov. Zdá sa, že vnútroštátny súd nepochybuje o tom, že vyhlásenie B. Martens bolo vykonané v dobrej viere, a domnieva sa, že v tom čase mohlo dôjsť k nedorozumeniu, pokiaľ ide o pravidlo troch zo šiestich rokov.

26. Rozhodnutím z 22. augusta 2008 bolo B. Martensovej schválené financovanie štúdia na obdobie od septembra 2007, čo znamená, že financovanie čerpala od druhého ročníka štúdia. Štipendium bolo obnovované v pravidelných intervaloch a zakladalo sa na predpoklade, že B. Martens spĺňala pravidlo troch zo šiestich rokov.

27. Dňa 1. februára 2009 B. Martens požiadala o ďalšiu pôžičku, ktorú taktiež získala.

10 — Týmito oblasťami sú Flámsko a oblasť hlavného mesta Brusel v Belgicku a Severné Porýnie-Vestfálsko, Dolné Sasko a Brémy v Nemecku.

28. Následne v dôsledku kontroly 28. mája 2010 minister zistil, že v období od augusta 2000 do júla 2006 B. Martens *nemala* bydlisko počas troch rokov v Holandsku, a rozhodol, že štipendiá, ktoré už boli vyplatené (19 481,64 eura), majú byť zrušené. B. Martens bola požiadaná, aby vrátila už vyplatené sumy.

29. Námietka B. Martensovej voči týmto rozhodnutiam bola vyhlásená za nedôvodnú, rovnako ako jej žaloba na Rechtbank's-Gravenhage (ďalej len „rechtbank"). Následne sa proti rozsudku rechtbank odvolala na vnútroštátny súd. B. Martens tvrdila, že rozhodnutia porušili zásadu legitímnej dôvery, a že rozhodnutie ministra nemôže byť odôvodnené údajnou nedostatočnou väzbou s Holandskom.

30. Dňa 1. júla 2011 získala B. Martens bakalársky titul a odsťahovala sa do Holandska.

31. Vnútroštátny súd prerušil konanie o odvolaní, kým Súdny dvor nevyniesol rozsudok vo veci Komisia/Holandsko, čo urobil 14. júna 2012. [11]

32. Minister potom uznal, že otec B. Martensovej bol cezhraničným pracovníkom v Holandsku od 1. októbra 2006 do 31. októbra 2008 a že B. Martens mala preto nárok na prenosné financovanie štúdia v období od septembra 2007 do októbra 2008. [12] Stalo sa tak preto, lebo v dôsledku rozsudku vo veci Komisia/Holandsko nebolo za týchto okolností možné použiť pravidlo troch zo šiestich rokov. Minister však ponechal v platnosti rozhodnutie o zrušení štipendia od okamihu, keď otec B. Martensovej prestal byť cezhraničným pracovníkom v Holandsku (to znamená od novembra 2008).

33. Podľa vnútroštátneho súdu nezaložil minister svoje rozhodnutie na tom, že B. Martens mohla mať prístup k finančnej podpore z Belgicka (hoci podľa vnútroštátneho súdu sa nezdá, že by Belgicko poskytovalo financovania štúdia na vzdelávacích inštitúciách so sídlom mimo Európskej únie), a preto vnútroštátny súd vec ďalej neposudzoval. [13]

34. Za týchto okolností vnútroštátny súd prerušil konanie a položil Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

„1. a) Má sa právo [EÚ], predovšetkým článok 45 ZFEÚ a článok 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68, vykladať v tom zmysle, že… Holandsku, bráni v tom, aby plnoletému dieťaťu, voči ktorému má vyživovaciu povinnosť cezhraničný pracovník, ktorý má holandskú štátnu príslušnosť, býva v Holandsku a pracuje sčasti v Holandsku a sčasti v Belgicku, odoprel nárok na financovanie štúdia v prípade vzdelávania alebo odbornej prípravy mimo EÚ od okamihu, keď v ňom cezhraničný pracovník ukončil činnosť a pôsobí už len v Belgicku, pretože dieťa nespĺňa podmienku, že minimálne tri zo šiestich rokov, ktoré predchádzali jeho zápisu v predmetnej vzdelávacej inštitúcii, bývalo v Holandsku?

b) V prípade kladnej odpovede na prvú otázku písm. a), bráni právo [EÚ], aby sa financovanie štúdia – za predpokladu, že sú splnené ostatné podmienky – priznalo na obdobie, ktoré je kratšie ako trvanie vzdelávania alebo odbornej prípravy, na ktoré sa financovanie štúdia poskytlo?

11 — C-542/09, EU:C:2012:346.

12 — Pozri tiež body 19 a 20 týchto návrhov.

13 — Pozri body 17 a 24 týchto návrhov.

Ak Súdny dvor pri odpovedi na prvú otázku písm. a) a b) dospeje k záveru, že právne predpisy týkajúce sa práva na voľný pohyb pracovníkov nezakazujú, aby sa B. Martensovej na obdobie od novembra 2008 do júna 2011, alebo na časť tohto obdobia, nepriznalo financovanie štúdia:

2. Majú sa články 20 ZFEÚ a 21 ZFEÚ vykladať v tom zmysle, že členskému štátu EÚ, konkrétne Holandsku, bránia v tom, aby predĺžil financovanie štúdia na účely vzdelávania alebo odbornej prípravy vo vzdelávacej inštitúcii so sídlom v zámorskej krajine a území (tzv. ZKÚ) (na ostrove Curaçao), na ktoré existoval nárok, pretože otec dotknutej osoby pracoval v Holandsku ako cezhraničný pracovník, keď dotknutá osoba nespĺňa podmienku, ktorá platí pre všetkých občanov [EÚ], teda aj pre vlastných štátnych príslušníkov, že minimálne tri zo šiestich rokov, ktoré predchádzali jej zápisu na toto vzdelávanie, bývala v Holandsku?“

35. Písomné podania podali vlády Dánska a Holandska, a Európska Komisia. Títo účastníci konania predniesli aj ústne vyjadrenia na pojednávaní 2. júla 2014.

Posúdenie

Predbežné poznámky

36. Vzdelávanie znamená náklady prinajmenšom pre členský štát poskytujúci vzdelávanie, pre samotného študenta (v prípade, že je finančne samostatný), alebo pre tých, od ktorých je študent finančne závislý a pre ďalších (verejných a súkromných) sponzorov prispievajúcich na vzdelávanie. Z hľadiska práva EÚ si členské štáty zachovávajú právomoc rozhodnúť, či budú vysokoškolské vzdelávanie financovať, a ak áno, do akej miery. Právo EÚ v zásade nezasahuje do rozhodnutia členského štátu umožniť prístup k financovaniu štúdia na vysokoškolských inštitúciách so sídlom mimo jeho územia, prípadne mimo Európskej únie, ani do podmienok, na ktoré sa viaže takéto financovanie.

37. Na situáciu niektorých žiadateľov o takéto financovanie sa môže vzťahovať právo EÚ. Títo žiadatelia preto môžu odvodzovať práva z práva EÚ, a to aj vo vzťahu k členskému štátu svojho pôvodu. Členské štáty tak musia pri výkone svojich (nepochybných) právomocí dodržiavať právo EÚ.[14] Konkrétne musia zabezpečiť, aby napríklad podmienky pre poskytovanie takéhoto financovania neodôvodnene neobmedzovali právo na voľný pohyb a pobyt na území členských štátov, ani nediskriminovali na základe štátnej príslušnosti.[15]

38. V prejednávanej veci teda nejde o rozhodnutie Holandska financovať vysokoškolské vzdelávanie mimo územia Holandska, ale skôr o podmienku (t. j. pravidlo troch zo šiestich rokov) uplatňovanú pri rozhodovaní, či poskytnúť toto financovanie konkrétnemu žiadateľovi.

39. V prvých prípadoch týkajúcich sa podmienok pobytu a financovania štúdia často išlo o pracovníkov, ktorí sa stali študentmi a ktorých už finančne nikto nepodporoval.[16] Nie je nezvyčajné, že študenti zostávajú závislými od rodinných príslušníkov (obvykle od jedného alebo oboch rodičoch) počas celého obdobia štúdia alebo jeho časti. V takom prípade môže získanie financovania štúdia zmierniť finančnú záťaž, ktorú inak znášajú spomenutí rodinní príslušníci. Podľa ustálenej judikatúry

14 — Pozri napríklad rozsudok Prinz a Seeberger (C-523/11 a C-585/11, EU:C:2013:524, bod 26 a citovanú judikatúru).

15 — Pozri napríklad rozsudky Morgan a Bucher (C-11/06 a C-12/06, EU:C:2007:626, bod 28 a citovanú judikatúru), Prinz a Seeberger (EU:C:2013:524, bod 30 a citovanú judikatúru) a Elrick (C-275/12, EU:C:2013:684, bod 25).

16 — Pozri napríklad rozsudok Förster (C-158/07, EU:C:2008:630).

predstavuje pomoc na pokrytie životných nákladov a nákladov na štúdium počas vysokoškolského štúdia, ktoré vedie k nadobudnutiu odbornej kvalifikácie, i pre deti migrujúcich pracovníkov, sociálnu výhodu v zmysle článku 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68 [17], ale len vtedy, keď migrujúci pracovník naďalej prispieva na zaopatrenie svojho dieťaťa. [18]

40. V prejednávanom prípade je nesporné, že otec B. Martensovej svoju dcéru počas štúdia na ostrove Curaçao finančne podporoval. Z tohto dôvodu predstavuje prenosné financovanie štúdia, o ktoré žiadala B. Martens, sociálnu výhodu pre jej otca v zmysle nariadenia č. 1612/68. Dnes je zrejmé, že B. Martens mala nárok na MNSF na obdobie od októbra 2007 do októbra 2008, počas ktorého bol jej otec cezhraničným pracovníkom v Holandsku. Otázne je, či mala na toto financovanie nárok i neskôr.

41. V rámci prvej prejudiciálnej otázky sa od Súdneho dvora požaduje, aby sa zameral na postavenie B. Martensovej ako nezaopatreného dieťaťa bývalého cezhraničného pracovníka. Ak sa B. Martens môže dovolávať postavenia svojho otca ako bývalého cezhraničného pracovníka v Holandsku a odvodzovať od tohto postavenia práva v tom zmysle, že má naďalej prístup k financovaniu štúdia počas zostávajúcej časti svojho štúdia na ostrove Curaçao, nie je nevyhnutné zaoberať sa druhou prejudiciálnou otázkou, ktorá sa zameriava na vlastné práva B. Martensovej ako občana EÚ. [19] (Iba v poslednom uvedenom kontexte zaujalo Holandsko jasný postoj k prípadnému odôvodneniu obmedzenia práv).

42. Pre úplnosť odpoviem na obe otázky. Skôr, než k tomu pristúpim, však preskúmam, či miesto štúdia B. Martensovej (ostrov Curaçao) nevyvoláva otázky z hľadiska územnej pôsobnosti práva na voľný pohyb pracovníkov a práva občana EÚ.

Územná pôsobnosť práva EÚ

43. Ostrov Curaçao tvorí súčasť Holandského kráľovstva, ale sa tiež označuje ako zámorské územie. Použitie pravidla troch zo šiestich rokov v prípade B. Martensovej naznačuje, že minister vychádzal z toho, že B. Martens neštuduje „v Holandsku“. [20] Na pojednávaní holandská vláda potvrdila, že to tak bolo.

44. Vyvoláva miesto štúdia B. Martensovej otázky z hľadiska územnej pôsobnosti práva na voľný pohyb pracovníkov alebo práv občana EÚ?

45. Je pravda, že v prípade existencie osobitných dojednaní medzi Európskou úniou a ZKÚ sa ustanovenia Zmlúv, ktoré nie sú uvedené v štvrtej časti ZFEÚ, uplatňujú len vtedy, ak je to výslovne uvedené. [21] Ak sa teda v zmluvách výslovne neuvádza, že konkrétny článok sa vzťahuje aj na územia mimo Európskej únie, alebo na tretie štáty, [22] tento článok sa na ZKÚ nevzťahuje. [23]

46. Podľa môjho názoru tieto otázky v prejednávanej veci nevznikajú.

17 — Pozri tiež bod 90 týchto návrhov.

18 — Rozsudok Komisia/Holandsko (EU:C:2012:346, body 34, 35 a 48 a citovaná judikatúra).

19 — Pokiaľ ide o vzťah medzi článkami 21 a 45 ZFEÚ, pozri napríklad rozsudok Caves Krier Frères (C-379/11, EU:C:2012:798, bod 30 a citovanú judikatúru).

20 — Pozri bod 15 týchto návrhov. Pokiaľ by minister usúdil, že štúdium B. Martensovej prebiehalo „v Holandsku“ a nikde inde (tak, aby žiadala o prenosné financovanie štúdia), mala by automaticky ako holandský štátny príslušník nárok na toto financovanie.

21 — Pozri napríklad rozsudok X a TBG (C-24/12, EU:C:2014:1385, bod 45 a citovanú judikatúru).

22 — Tak napríklad neexistuje žiadne výslovné ustanovenie týkajúce sa pohybu kapitálu medzi členskými štátmi a ZKÚ. Voľný pohyb kapitálu sa však spomína v ustanovení (článok 63 ZFEÚ), ktoré má neobmedzenú územnú pôsobnosť, a teda sa nevyhnutne vzťahuje na pohyb kapitálu do ZKÚ ako nečlenských štátov alebo z nich. Pozri napríklad rozsudok Prunus a Polonium (C-384/09, EU:C:2011:276, body 20 a 31).

23 — Pozri rozsudok Prunus a Polonium (EU:C:2011:276, bod 29 a citovanú judikatúru).

47. Otázkou nie je, či sa právo EÚ uplatňuje z dôvodu, že občan EÚ (hospodársky činný alebo nečinný) sa presťahoval z členského štátu do ZKÚ. Podstatné je skôr to, či možno odvodzovať práva z pohybu občana EÚ medzi dvoma členskými štátmi (Holandsko a Belgicko) a následného pobytu v inom členskom štáte (Belgicko), ktorý nie je členským štátom štátnej príslušnosti v kontexte financovania štúdia, ktoré poskytuje jeden z týchto členských štátov (Holandsko) na štúdium v zahraničí.

48. Konkrétne podmienka (t. j. pravidlo troch zo šiestich rokov) sa tu uplatnila na občana EÚ (B. Martensovú), ktorý vykonával právo na voľný pohyb a pobyt, keď sa presťahoval z Holandska do Belgicka, a ktorý potom býval v Belgicku prinajmenšom do toho času, než sa presťahoval na ostrov Curaçao, aby tam študoval.[24] B. Martens teda nepretržite vykonávala práva vyplývajúce z práva EÚ prinajmenšom do okamihu, od ktorého sa snaží dovolávať týchto práv s cieľom získať prístup k MNSF.[25] B. Martens je takisto nezaopatreným dieťaťom občana EÚ, ktorý ako pracovník vykonával svoje práva tým, že sa presťahoval zo svojho domovského členského štátu (Holandsko) do hostiteľského členského štátu (Belgicko), aby tam žil a pracoval, a ktorý následne pracoval na čiastočný úväzok v Holandsku, pričom býval v Belgicku, a ktorý sa neskôr zamestnal na plný úväzok v hostiteľskom členskom štáte, v ktorom má bydlisko (Belgicko).

49. Za takýchto okolností patria prípady B. Martensovej a jej otca do pôsobnosti práva EÚ.

Otázka 1: právo na voľný pohyb pracovníkov

Úvod

50. Vnútroštátny súd sa v podstate pýta, či môžu pán Martens, ktorý je bývalým cezhraničným pracovníkom, a jeho nezaopatrená dcéra, ktorá žiada o MNSF, uplatňovať práva na základe postavenia pána Martensa ako pracovníka v Holandsku, kde už nepracuje, pretože je na plný úväzok zamestnaný v Belgicku.

51. Všetci účastníci konania, ktorí predložili pripomienky a zúčastnili sa na pojednávaní, súhlasia s tým, že článok 45 ZFEÚ a článok 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68 bránia tomu, aby Holandsko uplatňovalo pravidlo troch zo šiestich rokov ako podmienku pre poskytnutie MNSF migrujúcim pracovníkom a cezhraničným pracovníkom v Holandsku. To bol tiež záver Súdneho dvora vo veci Komisia/Holandsko, C-542/09.[26] V období, keď pán Martens pracoval v Holandsku, mala B. Martens (podľa ich názoru) nárok na prenosné financovanie štúdia. Tvrdia však, že potom, čo pracovník prestane byť cezhraničným pracovníkom, žiadne z týchto dvoch ustanovení sa už neuplatňuje.

52. Otázka, čo môže (alebo nemôže) uplatňovať bývalý cezhraničný pracovník, je podľa mňa irelevantná. Skutočnosťou jednoducho je, že pán Martens je naďalej migrujúcim pracovníkom. Účastníci konania tým, že sa zamerali na stratu postavenia pána Martensa ako cezhraničného pracovníka, prehliadli dôsledky spojené s touto skutočnosťou.

Obmedzenie práva pána Martensa podľa článku 45 ZFEÚ

53. Článok 45 ZFEÚ zahŕňa tak zrušenie akejkoľvek diskriminácie pracovníkov členských štátov na základe štátnej príslušnosti, pokiaľ ide o zamestnanie, odmenu za prácu a ostatné pracovné podmienky, ako aj právo voľne sa pohybovať na území členských štátov s cieľom uchádzať sa o ponúkané pracovné miesta.

24 — Z návrhu na začatie prejudiciálneho konania nie je jasné, či mala na ostrove Curaçao bydlisko, keď tam začala študovať, alebo či mala bydlisko zachované v Belgicku.

25 — Pozri tiež bod 106 týchto návrhov.

26 — Pozri rozsudok Komisia/Holandsko, EU:C:2012:346, bod 64.

54. Cieľom ustanovení Zmluvy o voľnom pohybe osôb je uľahčiť občanom EÚ vykonávanie pracovnej činnosti akejkoľvek povahy na území Únie. Súbežne s týmto cieľom teda tiež bránia opatreniam, ktoré by mohli znevýhodňovať občanov EÚ, ak by chceli vykonávať hospodársku činnosť na území iného členského štátu (a teda opustiť štát svojho pôvodu).[27] Tieto ustanovenia preto vylučujú opatrenia, ktoré môžu občanom EÚ brániť vo výkone týchto slobôd alebo spôsobiť, že tento výkon sa stane menej príťažlivým.[28] Opatrenia, v dôsledku ktorých pracovníci, ktorí vykonali svoje právo na voľný pohyb, stratili sociálne výhody, ktoré im priznáva právna úprava určitého členského štátu, sa môžu označiť ako prekážky tejto slobody.[29] To platí aj vtedy, ak vnútroštátne právo, bez ohľadu na štátnu príslušnosť dotknutého pracovníka, bráni alebo odrádza štátneho príslušníka od toho, aby opustil krajinu pôvodu a vykonal tak právo na voľný pohyb.[30]

55. V prejednávanej veci sa pravidlo troch zo šiestich rokov na B. Martensovú uplatňuje z toho dôvodu, že pracovný vzťah jej otca ako cezhraničného pracovníka v Holandsku sa skončil. Zo skutočností opísaných vnútroštátnym súdom nevyplýva, že by si zachoval postavenie pracovníka v Holandsku (napríklad tým, že by tam hľadal prácu, alebo bol inak k dispozícii na holandskom trhu práce).[31] Pán Martens sa však nestal hospodársky nečinným ani neprestal byť k dispozícii na trhu práce. Naopak, vykonal právo na voľný pohyb ako pracovník a nastúpil do pracovného vzťahu na plný úväzok v Belgicku, kde naďalej býva a pracuje.[32] Môže sa teda dovolávať článku 45 ZFEÚ, aby sa tak chránil pred opatreniami, ktoré by ho znevýhodňovali z dôvodu, že sa rozhodol pracovať v inom členskom štáte.

56. Uplatnenie pravidla troch zo šiestich rokov v podstate núti pána Martensa k tomu, aby buď nevykonával právo na voľný pohyb ako pracovník a len sa snažil získať ďalšiu prácu v Holandsku (tak, aby si jeho dcéra zachovala nárok na MNSF), alebo vykonával toto právo, ale zmieril sa s finančnou stratou v podobe financovania štúdia a prijal prípadné riziko, že nebude dostupná žiadna iná možnosť financovania.

57. Takéto opatrenie obmedzuje práva otca B. Martensovej podľa článku 45 ZFEÚ. Ak nie je objektívne odôvodnené, je na základe tohto ustanovenia zakázané.[33]

58. Ak Súdny dvor nebude s touto analýzou súhlasiť, je nevyhnutné zamerať sa na dosah rozhodnutia vo veci Komisia/Holandsko, C-542/09, a na úroveň ochrany podľa článku 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68 (alebo článku 12 tohto nariadenia), a nakoniec skúmať okolnosti, za ktorých môže postavenie bývalého pracovníka naďalej vyvolávať účinky.

27 — Pozri napríklad rozsudok Vláda Francúzskeho spoločenstva a valónska vláda (C-212/06, EU:C:2008:178, bod 44 a citovanú judikatúru).

28 — Ttamže, bod 45 a citovanú judikatúru.

29 — Ttamže, bod 46 a citovanú judikatúru.

30 — Pozri napríklad rozsudok Terhoeve (C-18/95, EU:C:1999:22, body 38 a 39 a citovanú judikatúru).

31 — Článok 7 ods. 3 smernice 2004/38 stanovuje okolnosti, za ktorých si občan EÚ zachováva postavenie zamestnanca alebo samostatne zárobkovo činnej osoby na účely článku 7 ods. 1, najmä pokiaľ ide o ich možnosť uplatňovať právo na pobyt na území hostiteľského členského štátu dlhšie ako tri mesiace.

32 — Pán Martens teda *nie* je v rovnakom postavení ako pani Esmoris Cerdeira-Pinedo Amado. V rozsudku Fahmi a Esmoris Cerdeiro-Pinedo Amado (C-33/99, EU:C:2001:176) Súdny dvor rozhodol, že sa táto pani nemôže odvolávať na článok 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68 s cieľom zachovať si nárok na sociálnu výhodu, akou je financovanie štúdia, pretože prestala vykonávať činnosť v hostiteľskom členskom štáte a vrátila sa do členského štátu pôvodu (body 46 a 47). Na rozdiel od pána Martensa však pani Esmoris Cerdeira-Pinedo Amado tým, že sa presťahovala (späť) do členského štátu svojho pôvodu, nevykonala právo na voľný pohyb pracovníkov.

33 — Prekážka voľného pohybu pracovníkov môže byť prípustná iba vtedy, ak sleduje legitímny cieľ zlučiteľný so Zmluvami a je odôvodnená naliehavými dôvodmi všeobecného záujmu. Takéto opatrenie musí byť tiež vhodné na dosiahnutie predmetného cieľa a nesmie ísť nad rámec toho, čo je nevyhnutné pre tento cieľ. Pozri napríklad rozsudok Olympique Lyonnais (C-325/08, EU:C:2010:143, bod 38 a citovanú judikatúru). V prejednávanej veci však neboli Súdnemu dvoru vo vzťahu k tejto prekážke predložené žiadne dôkazy na podporu jej objektívneho odôvodnenia podľa článku 45 ZFEÚ.

Dosah rozsudku Súdneho dvora vo veci C-542/09, Komisia/Holandsko

59. Bod, z ktorého účastníci konania v prejednávanej veci vychádzajú, je rozsudok Súdneho dvora vo veci C-542/09. Závery v tomto konaní o nesplnení povinnosti boli prijaté na základe článku 45 ZFEÚ a článku 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68 a týkali sa nepriamej diskriminácie na základe štátnej príslušnosti vo vzťahu k migrujúcim a cezhraničným pracovníkom v porovnaní s vlastnými pracovníkmi.

60. Podľa môjho názoru rozsudok Súdneho dvora *nezahŕňal* v danom prípade výslovne tiež situáciu holandského štátneho príslušníka, ktorý má bydlisko mimo svojho domovského členského štátu, ale vykonáva právo na voľný pohyb v súlade s právom EÚ s cieľom pracovať v Holandsku (pre zjednodušenie budem na túto kategóriu odkazovať ako na „holandských cezhraničných pracovníkov“).

61. Súdny dvor v rozsudku Komisia/Holandsko rozhodol, že Holandsko si tým, že stanovilo ako podmienku splnenia pravidlo troch zo šiestich rokov (zakotveného v § 2. 14 ods. 2 Wsf z roku 2000) pre migrujúcich a cezhraničných pracovníkov a ich nezaopatrených rodinných príslušníkov, aby mohli získať finančné prostriedky na vysokoškolské štúdium mimo Holandska, nesplnilo povinnosti, ktoré mu vyplývajú z článku 45 ZFEÚ a článku 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68. Súdny dvor potvrdil, že článok 7 ods. 2 zaručuje, že migrujúci pracovníci s bydliskom v hostiteľskom členskom štáte a cezhraniční pracovníci zamestnaní v tomto členskom štáte s bydliskom v inom členskom štáte, požívajú rovnaké sociálne a daňové výhody ako vlastní pracovníci. [34]

62. Súdny dvor rozhodol, že opatrenie, akým je pravidlo troch zo šiestich rokov, „znevýhodní najmä migrujúcich pracovníkov a cezhraničných pracovníkov, ktorí sú štátnymi príslušníkmi *iných* členských štátov, keďže nerezidentmi sú najčastejšie cudzinci“. [35] Súdny dvor uviedol, že aby bolo možné kvalifikovať určité opatrenie ako nepriamo diskriminačné, „nie je nevyhnutné, aby zvýhodňovalo všetkých vnútroštátnych príslušníkov alebo znevýhodňovalo len štátnych príslušníkov iných členských štátov s výnimkou vnútroštátnych príslušníkov“ [36]. Ďalej Súdny dvor identifikoval situácie, ktoré majú byť porovnané na účely prístupu k prenosnému financovaniu, a to situáciu a) na jednej strane migrujúcich pracovníkov, ktorí pracujú v Holandsku, pričom však majú bydlisko v inom členskom štáte, a migrujúcich pracovníkov, ktorí majú bydlisko a pracujú v Holandsku, ale nespĺňajú pravidlo troch zo šiestich rokov, a b) na druhej strane holandských pracovníkov, ktorí pracujú a majú bydlisko v Holandsku. [37]

63. Súdny dvor neposudzoval zvlášť postavenie holandských cezhraničných pracovníkov. Pri identifikácii týchto dvoch kategórií, ktoré sa majú porovnávať, sa zameral na diskrimináciu na základe štátnej príslušnosti.

64. S holandským cezhraničným pracovníkom, akým je otec B. Martensovej, sa v podstate zaobchádza inak ako s vlastnými pracovníkmi, pretože vykonal právo na voľný pohyb a pobyt, a *nie* z dôvodu jeho štátnej príslušnosti, ktorú majú rovnakú. V dôsledku toho sa bez ďalšieho odôvodnenia nemôže, podľa môjho názoru, dovolávať konštatovania nepriamej diskriminácie vo veci C-542/09.

65. Treba preto hlbšie preskúmať článok 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68.

34 — Rozsudok Komisia/Holandsko (EU:C:2012:346, body 32 a 33 a citovaná judikatúra).

35 — Tamže (bod 38 a citovaná judikatúra) (kurzívou zvýraznila generálna advokátka). Pozri tiež napríklad rozsudok Giersch a i. (C-20/12, EU:C:2013:411, bod 44).

36 — Rozsudok Komisia/Holandsko (EU:C:2012:346, bod 38 a citovaná judikatúra). Pozri tiež napríklad rozsudok Giersch a i. (EU:C:2013:411, bod 45).

37 — Rozsudok Komisia/Holandsko (EU:C:2012:346, bod 44).

Rovnaké zaobchádzanie podľa článku 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68

66. Pravidlá stanovené v článku 7 (a v článku 12) nariadenia č. 1612/68 sú ďalšími vyjadreniami práva na voľný pohyb pracovníkov v rámci Európskej únie zaručeného článkom 45 ZFEÚ.[38] Podľa štvrtého odôvodnenia uvedeného nariadenia musia toto právo požívať bez diskriminácie aj cezhraniční pracovníci. Článok 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68 tak zaručuje, že sa s migrujúcimi a cezhraničnými pracovníkmi má zaobchádzať rovnako ako s vlastnými pracovníkmi. Chráni pred priamou aj nepriamou diskrimináciou na základe štátnej príslušnosti.[39]

67. Podmienkou toho, aby pracovník mohol uplatniť právo na rovnaké zaobchádzanie s cieľom získať financovanie štúdia ako sociálnu výhodu podľa článku 7 ods. 2, je, aby naďalej finančne podporoval svojho rodinného príslušníka.[40] Tak to podľa všetkého v tejto veci je. Nie je nevyhnutné, aby dieťa malo bydlisko v členskom štáte, v ktorom pracovník býva a pracuje (alebo cezhraničný pracovník pracuje).[41]

68. V tejto veci sa s pánom Martensom zaobchádza menej priaznivo, pretože vykonal ako pracovník právo na voľný pohyb, a *nie* z dôvodu jeho holandskej štátnej príslušnosti.

69. V znení článku 7 ods. 2, podľa ktorého „takýto pracovník požíva rovnaké sociálne a daňové výhody ako vlastní pracovníci“, odkazuje pojem pracovník na pracovníka, ktorý je opísaný bezprostredne predtým v článku 7 ods. 1 – teda na pracovníka, ktorý je štátnym príslušníkom jedného členského štátu a je zamestnaný v inom členskom štáte. Ostatné ustanovenia nariadenia č. 1612/68, najmä tie, ktoré sú súčasťou hlavy II nazvanej „Zamestnanie a rovnosť zaobchádzania“, tiež odkazujú na pracovníka, ktorý je štátnym príslušníkom jedného členského štátu a je zamestnaný na území iného členského štátu.

70. Z judikatúry Súdneho dvora však vyplýva, že štandard rovnakého zaobchádzania v článku 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68 je širší ako zásada zákazu diskriminácie na základe štátnej príslušnosti.[42]

71. Súdny dvor tak v rozsudku Hartmann potvrdil, že do pôsobnosti ustanovení Zmluvy o voľnom pohybe pracovníkov patrí „každý štátny príslušník členského štátu, ktorý *bez ohľadu na miesto svojho bydliska a svoju štátnu príslušnosť* využil právo voľného pohybu pracovníkov a vykonával zárobkovú činnosť v inom členskom štáte ako štáte jeho bydliska“.[43] Taká osoba tiež patrí do pôsobnosti nariadenia č. 1612/68.[44] Pán Hartmann, ktorý býval v inom členskom štáte, ale pracoval v členskom štáte svojej štátnej príslušnosti, bol považovaný za osobu, na ktorú sa vzťahujú ustanovenia Zmluvy o voľnom pohybe pracovníkov, a teda aj ustanovenia nariadenia č. 1612/68.[45] Mohol sa teda dovolávať postavenia migrujúceho pracovníka na účely nariadenia č. 1612/68 a uplatňovať článok 7 z rovnakého

38 — Pozri napríklad prvé a druhé odôvodnenie nariadenia č. 1612/68. Pokiaľ ide o článok 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68, pozri napríklad rozsudok Hendrix (C-287/05, EU:C:2007:494, bod 53).

39 — Pozri napríklad rozsudok Giersch a i. (EU:C:2013:411, bod 37 a citovanú judikatúru).

40 — Pozri rozsudok Komisia/Holandsko (EU:C:2012:346, bod 48 a citovanú judikatúru).

41 — Pozri napríklad rozsudok Meeusen (C-337/97, EU:C:1999:284, bod 25).

42 — Generálna advokátka Kokott poznamenala, že napriek tomu, že (znenie) článku 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68, zdá sa, zaostáva za zárukou poskytovanou článkom 45 ZFEÚ, Súdny dvor uplatňuje článok 7 ods. 2 i článok 45 súčasne a článok 7 vykladá rovnakým spôsobom ako článok 45: pozri návrhy, ktoré predniesla generálna advokátka Kokott vo veci Hendrix (C-287/05, EU:C:2007:196, bod 31).

43 — Pozri rozsudok Hartmann (C-212/05, EU:C:2007:437, bod 17) (kurzívou zvýraznila generálna advokátka), kde Súdny dvor zhrnul svoje stanovisko z rozsudku Ritter-Coulais (C-152/03, EU:C:2006:123, body 31 a 32). V danej veci sa pán Hartmann len presťahoval do iného členského štátu. V prejednávanej veci sa pán Martens najprv presťahoval a zamestnal na území iného členského štátu, a potom sa presťahoval znova, tentoraz do Holandska, s cieľom vykonávať prácu na čiastočný úväzok, zatiaľ čo si ponechal bydlisko v Belgicku. Pozri tiež napríklad rozsudok Hendrix (EU:C:2007:494, bod 46): pán Hendrix, holandský štátny príslušník, pracoval a býval v Holandsku; potom sa presťahoval do iného členského štátu, a potom zmenil zamestnanie v Holandsku. Pozri tiež napríklad rozsudky Vláda Francúzskeho spoločenstva a valónska vláda (EU:C:2008:178, bod 34 a citovanú judikatúru); Caves Krier Frères (EU:C:2012:798, bod 25 a citovanú judikatúru), ako aj Saint Prix (C-507/12, EU:C:2014:2007, bod 34 a citovanú judikatúru).

44 — Rozsudok Hartmann (EU:C:2007:437, bod 19).

45 — Tamže, bod 19 a citovaná judikatúra.

dôvodu ako akýkoľvek iný pracovník, ktorého sa toto ustanovenie týka.[46] Súdny dvor porovnal zaobchádzanie s osobou v jeho situácii (pracovník, ktorý vykonal právo na voľný pohyb) so zaobchádzaním s vlastnými pracovníkmi (t. j. vlastnými pracovníkmi, ktorí *nevykonali* právo na voľný pohyb a pobyt).

72. V tejto súvislosti Súdny dvor tiež odkázal na štvrté odôvodnenie nariadenia č. 1612/68, ktoré stanovuje, že právo na voľný pohyb musia požívať „bez diskriminácie stáli pracovníci, sezónni pracovníci, cezhraniční pracovníci…“.[47] Pracovník sa môže tiež dovolávať článku 7 nariadenia č. 1612/68 proti členskému štátu svojej štátnej príslušnosti, v ktorom má bydlisko, zatiaľ čo je zamestnaný v inom členskom štáte.[48]

73. Zdá sa teda, že pojem „vlastný pracovník“ v článku 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68 by sa mal chápať ako vlastný pracovník, ktorý *nevykonal* právo na voľný pohyb a pobyt, a že úroveň ochrany podľa tohto ustanovenia je rovnaké zaobchádzanie bez ohľadu na štátnu príslušnosť tak, aby sa podporovalo vykonávanie práva na voľný pohyb a pobyt podľa práva EÚ.

74. Z toho vyplýva, že tak článok 45 ZFEÚ, ako aj článok 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68 bránia tomu, aby členský štát znevýhodňoval pracovníkov (či už ide o stálych, sezónnych alebo cezhraničných pracovníkov)[49], ktorí vykonali právo na voľný pohyb a pobyt. Napriek doslovnému zneniu článku 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68 toto ustanovenie a článok 45 ZFEÚ teda bránia tomu, aby Holandsko odoprelo na základe pravidla troch zo šiestich rokov poskytnúť financovanie štúdia nezaopatrenému dieťaťu cezhraničného pracovníka, ktorý je holandským štátnym príslušníkom, v období, keď je cezhraničným pracovníkom. Je to tak preto, lebo pravidlo troch zo šiestich rokov znevýhodňuje cezhraničného pracovníka v porovnaní s vlastným pracovníkom v podobnej situácii.

Strata postavenia pracovníka

75. Už som vysvetlila, prečo sa domnievam, že Súdny dvor *nemusí* v tomto prípade rozhodovať o tom, či (a ak áno, tak do akej miery) sa môže osoba naďalej dovolávať (niektorých) ustanovení o voľnom pohybe pracovníkov po tom, čo stratí postavenie migrujúceho pracovníka alebo cezhraničného pracovníka.[50] Pre úplnosť sa však k tejto otázke vyjadrím abstraktne.

76. Podľa môjho názoru vzniká táto otázka iba v prípade, že osoba už nevykonáva predmetné právo tým, že pracuje, skutočne si hľadá prácu,[51] alebo inak zostáva k dispozícii na trhu práce v hostiteľskom členskom štáte.[52] O taký prípad by išlo napríklad vtedy, ak by osoba v situácii pána Martensa ukončila zárobkovú činnosť a odišla do starobného dôchodku (v Belgicku alebo inde).

46 — Tamže, bod 24 a citovaná judikatúra.

47 — Tamže, bod 24 a citovaná judikatúra; pozri tiež napríklad rozsudok Hendrix (EU:C:2007:494, bod 47).

48 — Pozri napríklad rozsudok Terhoeve (EU:C:1999:22, body 28 a 29). V danom prípade Súdny dvor však konštatoval, že sporné opatrenie predstavuje prekážku voľného pohybu pracovníkov podľa (terajšieho) článku 45 ZFEÚ, a preto nebolo nevyhnutné skúmať, či existovala aj nepriama diskriminácia na základe štátnej príslušnosti v zmysle (terajších) článkov 18 ZFEÚ a 45 ZFEÚ a podľa článku 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68 (pozri bod 41).

49 — Pozri štvrté odôvodnenie nariadenia č. 1612/68.

50 — Pozri body 52 až 57 týchto návrhov.

51 — Súdny dvor opakovane uviedol, že osoba, ktorá skutočne hľadá prácu, je pracovníkom: pozri napríklad rozsudok Martínez Sala/Freistaat Bayern (C-85/96, EU:C:1998:217, bod 32 a citovanú judikatúru). Situácia takejto osoby sa teda líši od situácie cezhraničného alebo migrujúceho pracovníka, ktorý stratil uvedené postavenie a ktorý si prácu *nehľadá*.

52 — Pozri napríklad rozsudok Saint Prix (EU:C:2014:2007, bod 41 a citovanú judikatúru).

77. Taká osoba už v zásade nemôže odvodzovať práva zo svojho postavenia bývalého pracovníka.[53] Strata tohto postavenia znamená stratu ochrany, ktorú jej poskytovalo právo Únie. Táto ochrana sa však nemôže skončiť len v dôsledku zmeny zamestnania.[54]

78. Ak sa takýto občan EÚ aj naďalej zdržiava na území hostiteľského členského štátu, môže sa v každom prípade dovolávať zásady rovnakého zaobchádzania zakotvenej v článku 24 ods. 1 smernice 2004/38, ktorý ho chráni na základe jeho občianstva EÚ.[55] Samotná skutočnosť, že bol predtým pracovníkom alebo že si toto postavenie zachoval, môže byť v tomto kontexte základom pre právo na pobyt.[56] Okrem toho môžu samotné právne predpisy EÚ stanoviť, že z postavenia bývalého pracovníka vyplývajú alebo sa s ním spájajú určité práva.[57]

79. Súdny dvor tiež uznal, že postavenie bývalého migrujúceho alebo cezhraničného pracovníka môže vyvolávať účinky aj po skončení samotného pracovného vzťahu.[58] Táto (vyššia) ochrana môže naďalej platiť bez ohľadu na to, že taká osoba, len čo prestane byť hospodársky činná, môže byť chránená právami občana EÚ. Voľný pohyb pracovníkov poskytuje väčšiu ochranu. Pokiaľ ide konkrétne o financovanie štúdia, Súdny dvor rozhodol, že v období, keď má rodič postavenie migrujúceho alebo cezhraničného pracovníka, nemôže členský štát uplatňovať podmienku bydliska a dovolávať sa cieľa spočívajúceho v zabránení neprimeranej finančnej záťaži ako naliehavého dôvodu všeobecného záujmu, ktorý môže odôvodniť nerovnosť v zaobchádzaní medzi vlastnými pracovníkmi, na strane jednej, a cezhraničnými a migrujúcimi pracovníkmi, na strane druhej.[59] Preto nemôže prijať opatrenie, akým je podmienka bydliska, aby obmedzil finančnú solidaritu, ktorá sa má prejavovať vo vzťahu k migrujúcim a cezhraničným pracovníkom v porovnaní s vlastnými pracovníkmi. Výsledkom je, že, na rozdiel od odôvodnenia takého opatrenia na základe rovnakého cieľa v kontexte práv občana EÚ, otázky týkajúce sa primeranosti takejto podmienky nevznikajú.[60]

80. Za akých okolností by mal byť bývalý cezhraničný pracovník alebo bývalý migrujúci pracovník naďalej chránený právami na voľný pohyb pracovníkov (t. j. požívať inú ochranu, než akú výslovne priznávajú právne predpisy)?

81. Je jasné, prečo musia účinky určitých sociálnych výhod trvať bez ohľadu na miesto bydliska. Tak je to zjavne v prípade, keď je výhoda neodmysliteľne spojená so skončením pracovného vzťahu alebo zárobkovej činnosti pracovníka.[61] Na náhradu pri skončení pracovnej zmluvy bude mať prirodzene nárok len osoba, ktorá predtým bola, ale už nie je zamestnaná. Za týchto okolností musí byť možné dovolávať sa postavenia bývalého pracovníka. Sekundárna právna úprava tento názor potvrdzuje.[62]

82. Ak dôjde k udalosti alebo situácii, na základe ktorej vzniká nárok na sociálnu výhodu po skončení pracovného vzťahu, a táto výhoda *nie* je spojená s touto skutočnosťou alebo s bývalým zamestnaním pracovníka, nie je v zásade možné naďalej sa dovolávať napríklad článku 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68 alebo článku 45 ZFEÚ.[63] Súdny dvor tak v súvislosti s prípadom, keď bývalý pracovník sám

53 — Z tohto dôvodu (napríklad) sa nemôže pracovník s bydliskom v členskom štáte svojej štátnej príslušnosti, ktorý sa po odchode do starobného dôchodku presťahuje do iného členského štátu bez úmyslu v tomto inom štáte pracovať, dovolávať práva na voľný pohyb pracovníkov: pozri rozsudok van Delft a i. (C-345/09, EU:C:2010:610, bod 90 a citovanú judikatúru).

54 — Pre ilustráciu pozri body 53 až 58 týchto návrhov.

55 — Pozri článok 24 ods. 1 smernice 2004/38.

56 — Pozri napríklad článok 7 ods. 3, článok 17 a článok 24 ods. 2 smernice 2004/38.

57 — Pozri napríklad článok 12 nariadenia č. 1612/68.

58 — Pozri napríklad rozsudky Saint Prix (EU:C:2014:2007, bod 35 a citovanú judikatúru) a Caves Krier Frères (EU:C:2012:798, bod 26 a citovanú judikatúru).

59 — Pozri rozsudok Komisia/Holandsko (EU:C:2012:346, bod 69).

60 — Pozri tiež bod 102 týchto návrhov.

61 — Pozri napríklad rozsudok Leclere a Deaconescu (C-43/99, EU:C:2001:303, body 56 a 57 a citovanú judikatúru).

62 — Pozri napríklad článok 7 ods. 1 nariadenia č. 1612/68, ktorý stanovuje rovnakú úroveň zaobchádzania, pokiaľ ide o „… podmienky zamestnania a pracovné podmienky, najmä odmeňovanie, prepustenie, a ak by sa [pracovník, ktorý je štátnym príslušníkom členského štátu] stal nezamestnaným, opätovné začlenenie do práce alebo zamestnania“.

63 — Pozri napríklad rozsudok Leclere a Deaconescu (EU:C:2001:303, body 58 a 59 a citovanú judikatúru).

následne študoval v hostiteľskom členskom štáte, rozhodol, že si zachová štatút pracovníka, a preto sa môže na účely získania financovania na životné náklady a vzdelávanie dovolávať článku 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68 za predpokladu, že existuje súvislosť medzi predchádzajúcou pracovnou činnosťou a zamýšľaným štúdiom.[64] Naproti tomu v prípade, že predchádzajúci pracovný vzťah má vo vzťahu k štúdiu, ktoré sa má financovať, iba okrajový význam, daná osoba si štatút pracovníka nezachováva a nemôže sa dovolávať spomenutého ustanovenia.[65] Vo výnimočných prípadoch, keď sa pracovník stal nedobrovoľne nezamestnaným a podmienky na trhu práce ho nútia absolvovať odbornú rekvalifikáciu v inom odbore činnosti, sa spojitosť s bývalým zamestnaním nevyžaduje.[66]

83. Čo keď k udalosti alebo situácii, na základe ktorej vzniká potreba prístupu k sociálnej výhode, dôjde pred stratou postavenia cezhraničného alebo migrujúceho pracovníka, pričom ale táto udalosť alebo situácia naďalej trvá aj po strate tohto postavenia?

84. Podľa môjho názoru to bude znovu závisieť od rozsahu danej výhody a dôvodu, prečo sa poskytuje.

85. V tejto súvislosti sa niektorí účastníci konania odvolávajú na rozsudok Fahmi a Esmoris Cerdeiro-Pinedo Amado. Preskúmam teda túto vec o niečo podrobnejšie.

86. Súdny dvor v danej veci zistil, že žiadna osobitná okolnosť neodôvodňuje odchýlenie sa od zásady, že strata postavenia cezhraničného alebo migrujúceho pracovníka znamená stratu ochrany spojenú s týmto postavením v prípade, keď sa bývalý pracovník, ktorý už nemal pobyt v hostiteľskom členskom štáte, snažil dovolávať práva na voľný pohyb pracovníkov, aby mu tento členský štát poskytol financovanie štúdia za rovnakých podmienok, aké uplatňoval voči vlastným štátnym príslušníkom.[67]

87. Po stránke skutkového stavu sa daná vec týkala bývalej pracovníčky, ktorá dostávala prídavky na dieťa, prestala pracovať, získala invalidný dôchodok a následne v dôsledku reformy právnej úpravy, ktorou sa nárok na prídavky na dieťa premenili na nárok na príspevok na vzdelanie[68], stratila nárok na tento príspevok, pretože jej dcéra ukončila stredoškolské vzdelanie, a preto už nespĺňala podmienku prechodného ustanovenia, podľa ktorého deti museli navštevovať rovnaký typ vzdelávacieho zariadenia, aký navštevovali k 1. októbru 1995.

88. Súdny dvor uviedol, že nemožno tvrdiť, že podmienky prístupu k financovaniu štúdia môžu narušovať práva podľa článku 45 ZFEÚ v prípadoch, keď migrujúci pracovník prestal pracovať a vrátil sa do členského štátu pôvodu, kde tiež žijú jeho deti.[69] Súdny dvor po tom, čo dospel k tomuto záveru, potvrdil, že a) článok 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68 by sa nemal vykladať v tom zmysle, že sa ho bývalí pracovníci môžu dovolávať s cieľom získať nediskriminačný prístup k sociálnym dávkam poskytovaným hostiteľskými členskými štátmi,[70] ale že b) účinky by mohli trvať vtedy, keď je výhoda neodmysliteľne spojená so skončením pracovného vzťahu alebo zárobkovej činnosti pracovníka[71] a právna úprava to výslovne stanovuje.[72]

64 — Pozri napríklad rozsudok Lair/Universität Hannover (39/86, EU:C:1988:322, bod 39).

65 — Pozri napríklad rozsudok Brown/Secretary of State for Scotland (197/86, EU:C:1988:323, body 27 a 28).

66 — Pozri napríklad rozsudok Raulin/Minister van Onderwijs en Wetenschappen (C-357/89, EU:C:1992:87, bod 21). Táto zásada sa odráža aj v článku 7 ods. 3 smernice 2004/38.

67 — Rozsudok Fahmi a Esmoris Cerdeiro-Pinedo Amado (EU:C:2001:176, bod 51).

68 — V tejto veci taktiež išlo o MNSF, hoci v skoršom štádiu vývoja.

69 — Rozsudok Fahmi a Esmoris Cerdeiro-Pinedo Amado (EU:C:2001:176, bod 43).

70 — Tamže, body 46 a 47.

71 — Tamže, bod 47. Pozri tiež bod 81 týchto návrhov.

72 — Rozsudok Fahmi a Esmoris Cerdeiro-Pinedo Amado (EU:C:2001:176, bod 49).

89. Krátko potom, v rozsudku Leclere a Deaconescu, Súdny dvor uznal, že ak pracovník prestal vykonávať zamestnanie, „má naďalej nárok na *niektoré* výhody, ktoré získal na základe svojho pracovného vzťahu“ [73]. V uvedenom prípade zaujal generálny advokát Jacobs názor, že podstatné je, či sa bývalému vlastnému pracovníkovi (ktorý nevykonal právo na voľný pohyb) poskytla výhoda z dôvodu jeho postavenia bývalého pracovníka *bez ohľadu* na jeho bydlisko. V prípade, že je odpoveď záporná, bývalý migrujúci alebo cezhraničný pracovník sa už nemôže dovolávať ochrany poskytovanej na základe tohto postavenia. [74]

90. Dospela som k záveru, pričom znovu zdôrazňujem, že sa touto otázkou zaoberám abstraktne, že bývalý pracovník nie je oprávnený naďalej požívať všetky výhody získané počas pracovného vzťahu. Pojem „sociálna výhoda“ v zmysle článku 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68 je veľmi široký a zahŕňa výhody, ktoré môžu, ale nemusia byť spojené s pracovnou zmluvou a poskytujú sa vlastným pracovníkom, najmä z dôvodu ich objektívneho postavenia ako pracovníka alebo na základe skutočnosti, že majú bydlisko v tuzemsku. [75] Bývalý pracovník sa môže naďalej dovolávať práv na voľný pohyb pracovníkov v súvislosti s týmito sociálnymi výhodami, ktoré sú spojené s jeho skorším pracovným vzťahom. Prenosné financovanie štúdia, akým je MNSF, sa však vo všeobecnosti neposkytuje pracovníkom (ani ich nezaopatreným deťom) z dôvodu ich pracovného vzťahu. Ide o sociálnu výhodu, ktorú Holandsko ponúka všetkým občanom EÚ, ktorí chcú študovať mimo Holandska a sú v Holandsku dostatočne integrovaní. Právo EÚ preto bráni Holandsku, aby odoprelo takúto výhodu občanom EÚ, ktorí vykonali právo na voľný pohyb pracovníkov (keďže ich objektívne postavenie ako pracovníkov je od prvopočiatku dôkazom o integrácii).

91. Znamená to tiež, ako uviedol generálny advokát Jacobs [76], že ak členský štát naďalej poskytuje sociálnu výhodu bývalým zamestnancom aj napriek skončeniu ich pracovného vzťahu, a to bez ohľadu na bydlisko, nemôže diskriminovať bývalých pracovníkov, ktorí sú štátnymi príslušníkmi iných členských štátov alebo ktorí vykonali právo na voľný pohyb pracovníkov. V tejto súvislosti sa môže bývalý cezhraničný alebo bývalý migrujúci pracovník naďalej dovolávať ochrany zaručenej v článku 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68, pokiaľ ide o výhody, ktoré získal pred koncom svojho postavenia cezhraničného alebo migrujúceho pracovníka.

92. Je teda na členskom štáte, aby rozhodol, či budú (vlastní) bývalí pracovníci naďalej požívať takú sociálnu výhodu, akou je financovanie štúdia, po skončení pracovného vzťahu, a to z dôvodu ich skoršieho zamestnania. Ak to tak je, nemôže členský štát zaobchádzať menej priaznivo s tými pracovníkmi, ktorí sú štátnymi príslušníkmi iného členského štátu alebo ktorí vykonali právo na voľný pohyb pracovníkov.

Článok 12 nariadenia č. 1612/68

93. Napriek tomu, že vnútroštátny súd žiada len o výklad článku 45 ZFEÚ a článku 7 nariadenia č. 1612/68, všetci účastníci sa tiež vyjadrili k článku 12 tohto nariadenia v súvislosti s ich odpoveďou na prvú otázku (vrátane toho, či sa môže vôbec použiť na dieťa cezhraničného pracovníka). Pre úplnosť sa v závere tejto časti mojich návrhov budem zaoberať spomenutým ustanovením.

73 — Pozri rozsudok Leclere a Deaconescu (EU:C:2001:303, bod 58) (kurzívou zvýraznila generálna advokátka). Nedomnievam sa však, že samotná skutočnosť, že sa osobe naďalej poskytuje určitá výhoda, nevyhnutne znamená, že sa musí stále považovať za osobu s postavením pracovníka v zmysle nariadenia č. 1612/68 (v tejto súvislosti pozri bod 59 rozsudku).

74 — Návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Jacobs vo veci Leclere a Deaconescu (C-43/99, EU:C:2001:97, bod 98).

75 — Pozri napríklad rozsudok Ministère public/Even (207/78, EU:C:1979:144, bod 22).

76 — Návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Jacobs vo veci Leclere a Deaconescu (EU:C:2001:97, bod 98).

94. Článok 12 priznáva deťom pracovníkov, ktorí pracujú alebo pracovali na území iného členského štátu, samostatné a odlišné právo.[77] Zaručuje im okrem iného prístup k všeobecnému vzdelaniu v členskom štáte, kde ich rodič je alebo bol zamestnaný (teda, kde je alebo bol migrujúcim pracovníkom) za rovnakých podmienok ako štátnym príslušníkom tohto štátu, za predpokladu, že majú na území hostiteľského členského štátu bydlisko.[78] Deti v tejto situácii sa tak môžu v hostiteľskom členskom štáte vzdelávať alebo prípadne svoje vzdelanie dokončiť.[79] Môžu sa tiež dovolávať článku 12, ak hostiteľský členský štát ponúka svojim štátnym príslušníkom možnosť získať finančné prostriedky na vzdelávanie alebo odbornú prípravu v zahraničí.[80] Žiadateľ, ktorý sa odvoláva na článok 12, nemusí byť nezaopatreným dieťaťom migrujúceho pracovníka, aby preukázal, že obaja jeho rodičia majú právo pobytu v hostiteľskom členskom štáte, alebo že jeho rodičia sú naďalej migrujúcimi pracovníkmi.[81] Jeho rodičia nemusia ani zostať manželmi, ani nemusia byť občanmi EÚ.[82] Dôležité je, aby dieťa žilo so svojimi rodičmi (alebo s jedným z nich) v hostiteľskom členskom štáte v čase, keď v ňom mal bydlisko aspoň jeden z rodičov v postavení pracovníka.[83] Týmto spôsobom článok 12 prispieva k celkovému cieľu nariadenia č. 1612/68, ktorým je snaha o vytvorenie čo možno najlepších podmienok pre začlenenie rodiny migrujúceho pracovníka do spoločnosti hostiteľského členského štátu.[84] Dieťa migrujúceho pracovníka musí mať možnosť navštevovať školu a vzdelávať sa v hostiteľskom členskom štáte s cieľom úspešne ukončiť štúdium.[85] Z tohto dôvodu sa právo na prístup k vzdelávaniu a súvisiace právo na pobyt zachovávajú až do času, keď dieťa skončí svoje vzdelávanie.[86]

95. Cezhraničný pracovník však prirodzene *nemá* bydlisko *a* prácu v hostiteľskom členskom štáte.

96. Z doslovného znenia článku 12 vyplýva, že sa nevzťahuje na deti cezhraničných pracovníkov. Zdá sa, že takýto výklad však možno len ťažko zladiť so zásadou, podľa ktorej sa má s migrujúcimi a cezhraničnými pracovníkmi zaobchádzať rovnakým spôsobom a ktorá vyplýva zo štvrtého odôvodnenia nariadenia č. 1612/68, ako aj z ustálenej judikatúry týkajúcej sa práva na voľný pohyb pracovníkov.[87]

97. V každom prípade, hoci rodič (cezhraničný pracovník) nemusí mať bydlisko v hostiteľskom členskom štáte, na základe ktorého by mohol uplatniť článok 12 nariadenia č. 1612/68 (otázka, ktorú výslovne nechávam otvorenú), musí, podľa môjho názoru, dieťa podať dôkaz o určitej väzbe k hostiteľskému členskému štátu alebo o integrácii v ňom, a to na základe bydliska alebo štúdia v tomto štáte. Nevyjadrujem tu konečný názor na to, ako by sa mala táto hranica presne vymedzovať. V prejednávanej veci nemala B. Martens v Holandsku bydlisko, keď tam jej otec pracoval ako cezhraničný pracovník, a požiadala o financovanie štúdia na vzdelávacej inštitúcii mimo územia Holandska.

98. Z toho vyvodzujem, že článok 12 nariadenia č. 1612/68 nie je v danom prípade relevantný.

77 — Pozri bod 36 návrhov, ktoré som predniesla vo veci Komisia/Holandsko (C-542/09, EU:C:2012:79); pozri tiež bod 49 rozsudku v danej veci (EU:C:2012:346).

78 — Pozri napríklad rozsudok Teixeira (C-480/08, EU:C:2010:83, body 44 a 45).

79 — Pozri napríklad rozsudok Baumbast a R (C-413/99, EU:C:2002:493, bod 69).

80 — Pozri napríklad rozsudok Di Leo/Land Berlin (C-308/89, EU:C:1990:400, body 12 a 15).

81 — Pozri rozsudok Komisia/Holandsko (EU:C:2012:346, bod 49 a citovanú judikatúru).

82 — Pozri napríklad rozsudok Ibrahim a Secretary of State for the Home Department (C-310/08, EU:C:2010:80, bod 29 a citovanú judikatúru).

83 — Pozri rozsudok Komisia/Holandsko (EU:C:2012:346, bod 50 a citovanú judikatúru). Pozri tiež napríklad rozsudok Ibrahim a Secretary of State for the Home Department (EU:C:2010:80, bod 29 a citovanú judikatúru).

84 — Pozri napríklad rozsudok Hadj Ahmed (C-45/12, EU:C:2013:390, body 44 a 45).

85 — Pozri napríklad rozsudok Hadj Ahmed (EU:C:2013:390, bod 45 a citovanú judikatúru).

86 — Pozri napríklad rozsudok Alarape a Tijani (C-529/11, EU:C:2013:290, bod 24 a citovanú judikatúru).

87 — Pozri napríklad rozsudok Giersch a i. (EU:C:2013:411, bod 37 a citovanú judikatúru). Nemám v úmysle ďalej skúmať, či analýza Súdneho dvora týkajúca sa možného odôvodnenia diskriminačného zaobchádzania v uvedenej veci ohrozuje zásadu rovnakého zaobchádzania s migrujúcimi a cezhraničnými pracovníkmi.

Otázka 2: práva na voľný pohyb a pobyt občanov EÚ

99. Nemyslím si, že je potrebné, aby Súdny dvor odpovedal na druhú otázku týkajúcu sa občianstva EÚ. Článok 20 a článok 21 ods. 1 ZFEÚ nachádzajú osobitné vyjadrenie v článku 45 ZFEÚ, pokiaľ ide o voľný pohyb pracovníkov, [88] a pán Martens sa môže naďalej odvolávať na tento článok. V prípade, že Súdny dvor bude mať odlišný názor a rozhodne sa na druhú otázku odpovedať, domnievam sa, že existujúca judikatúra poskytuje potrebné prvky na to, aby sa mohlo vnútroštátnemu súdu poskytnúť usmernenie.

100. Rozsudok vo veci C-542/09 sa nezaoberal uplatnením pravidla troch zo šiestich rokov na nezaopatrené deti holandských štátnych príslušníkov, ktorí nie sú v Holandsku hospodársky činní ani tam nemajú bydlisko. Súdny dvor však posudzoval podobné opatrenia v iných veciach v kontexte práv občana EÚ, konkrétne vo veciach týkajúcich sa nemeckých štátnych príslušníkov žijúcich mimo Nemecka, ktorí požiadali o financovanie štúdia v Nemecku. [89]

101. Súdny dvor v podstate rozhodol, že členský štát, ktorý poskytuje pomoc na vzdelávanie a odbornú prípravu na účely štúdia v inom členskom štáte, musí dbať na to, aby podmienky na priznanie tejto pomoci netvorili neodôvodnené obmedzenie práva pohybu a pobytu na území členských štátov stanoveného v článku 21 ZFEÚ. [90] Podmienka nepretržitého pobytu počas stanoveného obdobia bola posúdená ako takéto obmedzenie: môže odradiť štátnych príslušníkov od toho, aby využili právo na voľný pohyb a pobyt v inom členskom štáte, pretože ak tak urobia, je pravdepodobné, že stratia právo na pomoc na vzdelávanie alebo odbornú prípravu. [91]

102. Pri skúmaní, či takéto obmedzenie môže byť odôvodnené objektívnymi dôvodmi všeobecného záujmu (bez ohľadu na štátnu príslušnosť) a primeranosťou predmetného opatrenia vo vzťahu k legitímnemu cieľu, ktorý sleduje, Súdny dvor spresnil, že je legitímne, aby členské štáty podmienili poskytnutie finančnej podpory na celé obdobie štúdia v zahraničí tým, že študenti musia preukázať dostatočnú úroveň integrácie v členskom štáte, ktorý poskytuje finančné prostriedky. [92] Tento cieľ bol opísaný Súdnym dvorom ako prostriedok na dosiahnutie iného cieľa spočívajúceho v tom, aby sa financujúci členský štát vyhol neprimeranej záťaži, ktorá by mohla mať následky pre celkovú úroveň podpory, ktorá môže byť týmto štátom poskytovaná. [93] Samotná podmienka nepretržitého pobytu počas stanoveného obdobia bola ale považovaná za podmienku, ktorá je príliš všeobecná a výlučná a ide nad rámec toho, čo je nevyhnutné na dosiahnutie sledovaného cieľa; nebola preto považovaná za primeranú. [94] Existenciu dostatočnej väzby k financujúcemu členskému štátu možno preukázať na základe ďalších dôvodov, akými sú štátna príslušnosť, vzdelanie, rodina, zamestnanie, jazykové znalosti, alebo iných sociálnych a ekonomických vzťahov. [95]

88 — Pozri napríklad rozsudok S. a G. (EU:C:2014:136, bod 45 a citovanú judikatúru).

89 — Pozri napríklad rozsudky Thiele Meneses (C-220/12, EU:C:2013:683), Elrick (EU:C:2013:684) a Prinz a Seeberger (EU:C:2013:524).

90 — Pozri napríklad rozsudky Thiele Meneses (EU:C:2013:683, bod 25), Elrick (EU:C:2013:684, bod 25) a Prinz a Seeberger (EU:C:2013:524, bod 30).

91 — Pozri napríklad rozsudky Thiele Meneses (EU:C:2013:683, body 27 a 28) a Prinz a Seeberger (EU:C:2013:524, body 31 a 32).

92 — Pozri napríklad rozsudky Thiele Meneses (EU:C:2013:683, bod 35) a Prinz a Seeberger (EU:C:2013:524, bod 36 a citovanú judikatúru). Toto odôvodnenie nemožno použiť v prípade nároku na financovanie na základe článku 45 ZFEÚ alebo článku 7 ods. 2 nariadenia č. 1612/68: pozri bod 79 týchto návrhov a tam citovanú judikatúru.

93 — Pozri napríklad rozsudky Thiele Meneses (EU:C:2013:683, bod 35) a Prinz a Seeberger (EU:C:2013:524, bod 36 a citovanú judikatúru). Pokiaľ ide o popis tohto cieľa, pozri tiež moje návrhy, ktoré som predniesla vo veci Prinz a Seeberger (EU:C:2013:90, body 65 až 72).

94 — Pozri napríklad rozsudky Thiele Meneses (EU:C:2013:683, bod 38) a Prinz a Seeberger (EU:C:2013:524, bod 40).

95 — Pozri napríklad rozsudky Thiele Meneses (EU:C:2013:683, bod 38) a Prinz a Seeberger (EU:C:2013:524, bod 38).

103. Preto aj v prípade, keď občan EÚ nie je (alebo už nie je) hospodársky činný, môže zamestnanie alebo rodina preukazovať väzbu k členskému štátu, od ktorého sa požadujú finančné prostriedky. Zahŕňa to najmä (bývalé) zamestnania dotyčného študenta, ale potenciálne aj súčasné alebo bývalé zamestnanie rodinných príslušníkov, od ktorých je študent závislý (obvykle rodičov). [96] Vzhľadom na to, že miera väzby je len podmienkou používanou na obmedzenie skupiny príjemcov s cieľom zabrániť riziku vytvorenia neprimeranej finančnej záťaže spočívajúcej na financujúcom členskom štáte, domnievam sa, že skutočnosť, že rodič v minulosti prispieval do štátneho rozpočtu, nemožno ignorovať.

104. Za určitých okolností je možné, že miesto a typ štúdia môže mať význam na posúdenie, či občan EÚ má dostatočnú úroveň väzby k financujúcemu členskému štátu; považujem to ale skôr za podporný než povinný prvok.

105. V tejto veci je B. Martens na základe svojej štátnej príslušnosti občanom Únie, ktorá vykonala právo na voľný pohyb a pobyt na území členských štátov, keď sa ako malé dieťa presťahovala s rodičmi z Holandska do Belgicka. Môže sa teda dovolávať článkov 20 ZFEÚ a 21 ZFEÚ, a to aj proti členskému štátu svojej štátnej príslušnosti (Holandsku).

106. Samotná skutočnosť, že od okamihu, keď využila tieto práva na voľný pohyb, uplynula značná doba, nemôže mať sama osebe vplyv na otázku, či je možné odvodzovať práva z článkov 20 ZFEÚ a 21 ZFEÚ v prípade, že sa právo na pobyt v inom členskom štáte vykonávalo nepretržite. [97]

107. Hoci môže byť pravda, že MNSF v čase, keď sa B. Martens spolu s rodinou presťahovala do Belgicka, ešte neexistovalo (a z tohto dôvodu v tom období neobmedzovalo výkon ich práv na voľný pohyb), uplatnenie pravidla troch zo šiestich rokov ju napriek tomu znevýhodňuje z dôvodu jej nepretržitého pobytu mimo územia Holandska.

108. Holandsko musí pri rozhodovaní, kto získa finančné prostriedky, ktoré poskytuje na účely štúdia, či už v inom členskom štáte, alebo mimo Európskej únie, uplatňovať rovnaké právne zaobchádzanie bez ohľadu na štátnu príslušnosť žiadateľov. A nesmie pri tomto rozhodovaní znevýhodňovať žiadateľov, ktorí vykonali svoje práva na pohyb a pobyt v inom členskom štáte. Vo veci D'Hoop Súdny dvor jednoznačne vysvetlil, že „s právom na voľný pohyb by bolo nezlučiteľné, keby sa na občana uplatnilo v členskom štáte, ktorého je štátnym príslušníkom, menej priaznivé zaobchádzanie, než aké by požíval, keby nevyužil možnosti ponúkané zmluvou v súvislosti s voľným pohybom“ [98] Za takýchto okolností by členský štát v podstate potrestal svojho štátneho príslušníka za to, že vykonal svoje právo na voľný pohyb. [99]

109. Uplatnenie pravidla troch zo šiestich rokov voči B. Martensovej má presne tento účinok. B. Martens nemôže toto pravidlo splniť, pretože potom, čo sa ako malé dieťa presťahovala z Holandska do Belgicka, sa naďalej zdržiavala v Belgicku prinajmenšom do okamihu, keď sa zapísala na štúdium na Univerzite Holandských Antíl.

96 — Pozri tiež napríklad rozsudky Giersch a i. (EU:C:2013:411, bod 78) a Stewart (C-503/09, EU:C:2011:500, bod 100). Ako som už uviedla v mojich návrhoch, ktoré som predniesla vo veci Prinz a Seeberger (EU:C:2013:90, poznámka pod čiarou 30), vo veci Stewart išlo o iný typ sociálnej výhody. Súdny dvor však vzhľadom na legitímny cieľ zabezpečiť existenciu skutočnej väzby medzi žiadateľom o dávku a príslušným členským štátom v tejto súvislosti uznal, že rodinné okolnosti (vrátane prípadov, keď rodičia žiadateľa pracovali, poberali nemocenské dávky a starobné dôchodky) môžu predstavovať skutočnosti, na základe ktorých možno preukázať existenciu takejto skutočnej väzby.

97 — Tak napríklad pani Nerkowska, ktorá mala poľskú štátnu príslušnosť, opustila Poľsko v roku 1985 (po tom, čo tam viac ako 20 rokov študovala a pracovala), aby sa mohla natrvalo usadiť v Nemecku. Súdny dvor vo veci C-499/06 uznal, že mohla odvodzovať práva zo svojho občianstva EÚ, pokiaľ ide o výhodu, o ktorú požiadala poľské orgány v roku 2000: pozri rozsudok Nerkowska, C-499/06, EU:C:2008:300, body 11 a 12 (o skutkovom stave), a bod 47.

98 — Rozsudok D'Hoop (C-224/98, EU:C:2002:432, bod 30).

99 — Rozsudok D'Hoop (EU:C:2002:432, bod 31 a citovaná judikatúra). Pozri tiež napríklad rozsudky Morgan (EU:C:2007:626, bod 26 a citovanú judikatúru) a Prinz a Seeberger (EU:C:2013:524, bod 28).

110. S cieľom odôvodniť pravidlo troch zo šiestich rokov sa Holandsko opiera o to, že Súdny dvor uznal, že členské štáty môžu priznať uvedenú pomoc iba študentom, ktorí preukážu istý stupeň integrácie do spoločnosti tohto štátu. [100]

111. Hoci Súdny dvor tento cieľ skutočne uznal, zároveň objasnil, že uplatnenie jediného kritéria spočívajúceho v bydlisku, je príliš výlučné a všeobecné. Podľa môjho názoru je v tejto súvislosti nepodstatné, že na rozdiel od nemeckej podmienky bydliska, ktorá bola predmetom prípadov, akými boli Prinz a Seeberger, a Thiele Meneses, Wsf z roku 2000 nevyžaduje, aby sa študent nepretržite zdržiaval v Holandsku tri roky bezprostredne pred začatím štúdia v zahraničí. Tento rozdiel nič nemení na absolútnej a výlučnej povahe podmienky bydliska.

112. Pre úplnosť poznamenávam, že pravidlo troch zo šiestich rokov nie je absolútnym pravidlom (pretože je možné, aby ho minister na základe doložky o odstránení tvrdosti zákona neuplatnil). [101] Súdny dvor však nemá dostatočné informácie o rozsahu pôsobnosti a fungovania tohto ustanovenia. V každom prípade skutočnosť, že sa minister môže rozhodnúť neuplatňovať neodôvodnené obmedzenie práv občana Únie za určitých okolností, nemá vplyv na analýzu. Čo právo EÚ zakazuje, to je zakázané. (To isté platí, pokiaľ ide o výnimky pre cezhraničných pracovníkov (ich deti) a osoby s holandskou štátnou príslušnosťou, ktoré žijú v prihraničnej oblasti a chcú študovať na tamojšej vzdelávacej inštitúcii.)

Návrh

113. Vzhľadom na vyššie uvedené úvahy preto navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na otázky, ktoré položil Centrale Raad van Beroep, takto:

Článok 45 ZFEÚ a článok 7 ods. 2 nariadenia Rady (EHS) č. 1612/68 z 15. októbra 1968 o slobode pohybu pracovníkov v rámci Spoločenstva bráni Holandsku v tom, aby na základe pravidla troch zo šiestich rokov odoprelo nezaopatrenému dieťaťu cezhraničného pracovníka holandskej štátnej príslušnosti nárok na financovanie štúdia v období, keď je cezhraničným pracovníkom. V prípade, že cezhraničný pracovník ukončí pracovnú činnosť v Holandsku a využije voľný pohyb pracovníkov s cieľom prijať zamestnanie na plný úväzok v inom členskom štáte, a to bez ohľadu na miesto bydliska, článok 45 ZFEÚ bráni Holandsku v tom, aby uplatnilo opatrenia, ibaže môžu byť objektívne odôvodnené, ktoré odrádzajú takéhoto pracovníka od výkonu jeho práv podľa článku 45 ZFEÚ, a v dôsledku výkonu jeho práv na voľný pohyb mu spôsobujú stratu takých sociálnych výhod, ktoré mu zaručujú holandské právne predpisy, akou je prenosné financovanie štúdia pre jeho nezaopatrené dieťa.

100 — Pozri bod 102 týchto návrhov.

101 — Pozri bod 20 týchto návrhov.